

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 57/2002 vp

Valtioneuvoston selvitys Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuksesta varainhoitovuodelta 2001

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 31 päivänä tammikuuta 2003 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen Euroopan tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomuksesta varainhoitovuodelta 2001 (E 143/2002 vp) valtiovarainvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja tarkastusjaostossa.

Asiantuntijat

Hallinto- ja tarkastusjaostossa ovat olleet kuul-tavina

- budjettineuvos Rauno Lämsä, valtiovarain-ministeriö
- hallintoylittarkastaja Kaj Laine, valtiontilin-tarkastajain kanslia
- tarkastuspäällikkö Jukka Kulonpalo, Valtion-talouden tarkastusvirasto.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Tilintarkastustuomioistuimen vuosikertomus

Tilintarkastustuomioistuimen marraskuussa 2002 antama vuosikertomus varainhoitovuodel-ta 2001 vastaa rakenteeltaan varsin pitkälle aiempia kertomuksia. Jo viime vuonna otettiin käyttöön erillinen, liittymistä valmistevaa tukea koskeva luku. Kertomus sisältää myös EY:n perustamissopimuksen ja varainhoitoasetuksen mukaisen (DAS-) lausuman Euroopan parlamen-tille tilien luotettavuudesta sekä tilien perustana olevien toimien laillisuudesta ja asianmukaisuus-ta.

Tilintarkastustuomioistuin katsoo, että tilit antavat luotettavan kuvan yhteisön tuloista ja menoista varainhoitovuodelta ja taloudellisesta

tilanteesta varainhoitovuoden lopussa. Tilinpää-töksen perustana olevat toimet ovat kaiken kaik-kiaan lailliset ja asianmukaiset tulojen, maksu-sitoumusten ja hallintomenojen osalta. Muiden maksujen osalta tilintarkastustuomioistuin ei ole voinut antaa myönteistä lausumaa.

Varainhoitovuoden ylijäämä kasvoi 15 013 miljoonaan euroon edellisen vuoden 11 619 mil-joonasta eurosta. Ylijäämä johtuu erityisesti määrärahojen peruuntumisesta, joista merkittä-vimmät olivat rakennetoimien alalla (10 538,9 miljoonaa euroa) ja maatalousmenoissa (1 857,2 miljoonaa euroa).

Kertomus ei sisällä merkittäviä Suomeen koh-distuvia tarkastushavaintoja.

Valtioneuvoston kanta

Suomi kiinnittää huomiota siihen, että tilintarkastustuomioistuin on joutunut toistamaan suurimman osan varaumistaan ja huomautuksistaan useaan otteeseen. Suomi pitää myönteisenä uuden varainhoitoasetuksen hyväksymistä ja muistuttaa samalla, että ponnisteluja Euroopan unionin varainhoidon kehittämiseksi on jatket-

tava. Luotettavaa ja riittävää tietoa unionin taloudesta tuottava kirjanpito- ja laskentajärjestelmä on pyrittävä mahdollisimman pian ottamaan käyttöön. Tilintarkastustuomioistuimen olisi myös tarpeen selvittää, voitaisiinko vuosikertomusten avoimuutta ja läpinäkyvyyttä lisätä, jotta ne palvelisivat mahdollisimman hyvin tilivelvollisia ja budjettivallan käyttäjiä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valtiovarainvaliokunta toteaa, että kyseessä on ensimmäinen vuosikertomus, joka kohdistuu nykyisen, Prodin komission toimintaan koko vuodelta. Valiokunta pitää tilintarkastustuomioistuimen esittämiä suosituksia ja kehittämissityksiä tärkeinä Euroopan unionin varainkäytön laillisuuden ja asianmukaisuuden parantamisessa.

Kertomuksen sisältämät lausumat ovat varauksin myönteiset, ja Euroopan parlamentti joutuu ratkaisemaan kysymyksen vastuuvapauden myöntämisestä komissiolle talousarvion toteuttamisesta. Käytännössä parlamentti joutuu arvioimaan kertomuksessa esitettyjen varaumien ja selkeiden epäkohtien merkitystä suhteessa koko talousarvion toteuttamiseen. Tilien luotettavuuteen liittyvät varaukset johtuvat useimmiten kirjanpitojärjestelmän puutteista; varainhoitovuoden lopun tilinpäätöksen valmistelu perustuu paljolti kirjanpidon ulkopuolisiin selvityksiin. Valiokunta tukeekin valtioneuvoston pyrkimystä kiirehtiä uuden kirjanpito- ja laskentajärjestelmän käyttöönottoa. Uuden varainhoitoasetuksen hyväksyminen oli tässä suhteessa vain ensimmäinen askel oikeaan suuntaan.

Se, että tilintarkastustuomioistuin on jälleen joutunut kiinnittämään huomiota samoihin virheellisyyksiin ja esittämään samoja varauksia kuin aiemminkin, osoittaa valiokunnan mielestä, että uusikaan komissio ei ole vielä kyennyt riittävästi parantamaan taloudenhoitoaan. Toisaalta toistuviin huomautuksiin on syynä se, että tilintarkastustuomioistuimen päätöksillä ei ole

velvoittavaa luonnetta. Viime kädessä uudistuksen kiirehtiminen jääkin eri jäsenmaiden ja Euroopan parlamentin harkintaan.

Tilintarkastustuomioistuimen muita maksuja koskeva varauma tarkoittaa saadun selvityksen mukaan lähinnä maatalouden tukirahaston ja rakennerahastojen menojen maksuja jäsenmaissa eli noin 80 prosenttia EU:n menoista. Tilintarkastustuomioistuin ei ole tältä osin voinut saada riittävää varmuutta toimien laillisuudesta ja asianmukaisuudesta. Valiokunta toteaa, että tilintarkastustuomioistuin ei ole vielä kertaakaan antanut myönteistä luotettavuus-, laillisuus- ja asianmukaisuuslausumaa EU:n koko varainkäytöstä.

Maatalouden osalta ei yhdenmukaista hallinto- ja valvontajärjestelmää (IACS) ole vielä otettu käyttöön kaikissa jäsenvaltioissa. Myöskään nautojen tunnistusjärjestelmää ei ole otettu käyttöön ajoissa. Tuotettujen määrien suhteen erityisesti oliiviöljyn ja puuvillan tukea koskevat järjestelmät ovat osoittautuneet erityisen puutteelliseksi jäsenvaltioiden tarkastusten täytäntöönpanon osalta. Sekä maatalouden osalta että yleisemminkin komission uudistettu sisäisen tarkastuksen yksikkö on ehdottanut jäsenmaiden tarkastusviranomaisille velvollisuutta antaa DAS-lausuma alueellaan tapahtuneesta EU:n varainkäytöstä. Tämänhetkisten tietojen valossa näyttää siltä, että tilanne jatkuu vielä pitkään muuttumattomana.

Komissio ei ole julkistanut havaittujen virheiden määrää. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan on mahdollista, että tämä saattaisi olla lähes 10 prosenttia. Virheet liittyvät lähinnä hal-

linnon ja päätöksentekojärjestelmän puutteisiin. Valiokunta pitää mahdollisena, että vakavien virheiden osuuden julkistaminen saattaisi edesauttaa niiden korjaamista, kun vuosittainen kehitys olisi nykyistä paremmin todennettavissa.

Eräänä yksityiskohtana tilintarkastustuomioistuim on kiinnittänyt huomiota alv-tulojen pektoksiin. Näihin liittyvistä torjuntakeinoista tilintarkastustuomioistuim on antanut suosituksia jo kertomuksessaan vuodelta 1999. Tilintarkastustuomioistuimen näkemyksen mukaan komission olisi toimittava tehokkaammin koordinoivana elimenä yhteismarkkinoiden olemassaoloon ja petosten rajat ylittäviin näkökohtiin liittyvissä asioissa. Lisäksi se on kiinnittänyt huomiota siihen, että nykyisin käytössä oleva arvonlisäverojärjestelmä, jossa verotus ei tapahdu liiketoiminnan alkuperämaassa, helpottaa petosten tekemistä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan komissio on pyrkinyt toimimaan tuomioistuimen edellyttämällä tavalla, mutta jäsenvaltioiden kesken ei ole vielä saavutettu riittävää yhteisymmärrystä. Valiokunta kiinnittää tässäkin yhteydessä huomiota kansainvälisen talousrikollisuuden merkitykseen ja pitää tärkeänä sen ennaltaehkäisemistä valtioiden välisellä yhteistyöllä.

Valtiovarainvaliokunta pitää EU-budjettivarojen alikäyttöä vakavana ongelmana. Rakennerahastojen osalta maksumäärärahojen käyttöaste vuonna 2001 oli kertomuksen mukaan 69 prosenttia. Koheesiorahaston osalta se oli 63 prosenttia. Valiokunta pitää näitä puutteita merkittävänä siihen nähden, että jäsenmaissa todennäköisesti on runsaasti tukikelpoisia hankkeita. Tilintarkastustuomioistuim on valiokunnan mielestä aiheellisesti toistanut jo vuonna 2000 esittämänsä näkemyksen, jonka mukaan komission olisi tullut käyttää täydentäviä ja korjaavia talousarvioita ylijäämän hillitsemiseksi. Tällöin jäsenvaltioilta pyydettyjen BKT-varojen määrää olisi saadun selvityksen mukaan voitu pienentää noin 30—40 prosenttia. Nyt ylijäämä siirtyy aina seuraavaan varainhoitovuoteen.

Lausunto

Lausuntonaan valtiovarainvaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan edellä todetuin huomauksin.

Helsingissä 12 päivänä helmikuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Maria Kaisa Aula /kesk
 vpj. Kari Rajamäki /sd
 jäs. Olavi Ala-Nissilä /kesk
 Pirjo-Riitta Antvuori /kok
 Seppo Kääriäinen /kesk
 Reijo Laitinen /sd
 Hanna Markkula-Kivisilta /kok
 Ola Rosendahl /r
 Matti Saarinen /sd
 Anni Sinnemäki /vihr

Sakari Smeds /kd
 Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
 Jukka Vihriälä /kesk (osittain)
 vjäs. Ulla Juurola /sd
 Kari Kantalainen /kok
 Riitta Korhonen /kok
 Mikko Kuoppa /vas
 Pertti Mäki-Hakola /kok
 Iivo Polvi /vas
 Anu Vehviläinen /kesk.

Valiokunnan sihteerinä jaostokäsittelyssä on toiminut

valiokuntaneuvos Alpo Rivinoja.